

A LÉGIERŐ FEJLŐDÉSÉNEK TÖRTÉNETE ÉS JÖVŐKÉPE

Dr. Szabó József
nyugállományú vezérőrnagy,
a Magyar Hadtudományi Társaság Elnöke

BEVEZETÉS

A légierő létrejöttéről, fegyvernemeinek, majd magának a légierőnek mint haderőnemnek létrejöttéről hasonló célú tanácskozásainkon már több alkalommal is szó esett. Jelen előadásomban lényegében a korábbi előadások folytatásaként — néhány mondatos visszatekintést követően — a katonai szervezetekben, bennük a légierőn belül kialakult helyzetről, elsősorban a vezetési kérdésekben beállt változásokról kívánok szólni.

Ha valakiben kétségek támadnának, hogy e kérdéskomplexumnak van-e köze a repüléstudományhoz, megnyugtatom, hogy igenis van, még hozzá nagyon sok. A vezetés ugyanis már régen önálló tudományterület, s leggyakrabban a vezetéselmélet címszó alatt jelenik meg a köztudatban. Szoros kapcsolatban áll a rendszerelmélettel, s mivel az életben tulajdonképpen a transzmisszió szerepét tölti be, nélküle szinte értelmetlenné válna minden értelmesnek mondott vagy tekintett tevékenység.

A LÉGIERŐ KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE

A repülőgép mint harceszköz már az 1911–12-es olasz–török háborúban megjelent, az első világháborúban már tömeges alkalmazásáról beszélhetünk (1914–1918 között összesen több mint 190 000 db-ot gyártottak a hadviselő felek), s erre az időszakra tehető a fegyvernemek, majd a légierőnek mint haderőnemnek a megjelenése is. 1918 elején jött létre a Brit Királyi Légierő (Royal Air Force –

RAF), majd a két világháború között számos más országban is létrehozták az új haderőnemet.

A szervezeti struktúra fejlődésével párhuzamosan — számos buktatóval ugyan — fejlődött a vezetés színvonala is. Kezdetben, pl. 1914-ben a fronton lévő repülőalakulatok repülőgépekkel való ellátása még úgy történt, hogy akinek a képviselője előbb ért a gyárba, az vitte el az elkészült gépeket. A német haderőn belül alakították ki először még 1915-ben az ún. ellátó szervezetet, amely már tervszerűen végezte az elosztást, figyelembe véve a fronton kialakult helyzet diktálta indokokat is.

A katonai vezetés a vezetéselmélet kialakulásának alapját képezte, hiszen évezredek óta a hadseregek képezték a legnagyobb lélekszámú, egységes elgondolás alapján tevékenykedő szervezetet. A termelés sokáig jelentéktelen csoportokban folyt, amelyek irányítása nem igényelte a tudományos megközelítést. Amikor e téren is változások következtek be, akkor a katonai vezetésben szerzett tapasztalatok adták az ipari vezetés kialakításához az alapokat.

A légiereő különböző országokban való megjelenése természetesen nem ment zökkenők nélkül. Helyéről és szerepéről, valamint feladatairól szinte minden országban vita folyt. A vita lényege néhol a légiereőnek mint haderőnemenek a felszámolására s a másik két haderőnem közötti felosztására irányult. Ez számos tényező közrejátszása miatt nem valósult meg, s elindult az új haderőnem fejlesztése. A két világháború közötti időszakban elméleti alapokra helyezték a haderőnemenek és fegyvernemeinek alkalmazási kérdéseit, harcjeljárásait és harcászati fogásait, sőt a vezetés kérdéseiben is jelentős eredmények születtek.

Az 1930-as évek végéig elért eredmények a második világháborúban a tapasztalatok alapján sok szempontból változtatásra szorultak. Gondoljunk csak a németeknek a Douhet-elméletre alapozott, a páncélos és gépesített alakulatok, valamint a légiereő együttes alkalmazásának kérdéseire a háború kezdeti időszakában — amely alkalmazási mód a háború kezdeti időszakában, 1939–1942 között még rendkívül eredményes volt —, vagy az angliai légi csata során jelentkező légvédelmi követelményekre. Példaként szolgálhatnak továbbá az afrikai hadműveletek is — amelyek különösen az utánpótlás biztosításának kérdéseit vetették fel igen élesen — vagy a volt SZU-ban a háború folyamán végzett változtatások sora, amelyek eredményeként a szétforgácsolt erőket 1942 végétől légi hadseregekbe szervezték, és ezzel front méretben megteremtették az egységes vezetés alatt alkalmazható repülőerőket.

A második világháború előtt a rejtett légiereőből színre lépett a m. kir. Honvéd Légierő, amelynek a gyenge pontja szinte folyamatosan az instabil vezetés és a viszonylag gyenge technikai felszereltség volt. Az utóbbi megoldása elsősorban pénz kérdése, de az első kizárólag a szakmai problémák felismerése útján oldható meg. Ez pedig sem akkor nem sikerült maradéktalanul, sem a későbbiek so-

rán. Az alapvető probléma ezen a téren az volt, hogy nehezen eresztett a vezetésben gyökeret az a felismerés, hogy a légierő már nem fegyvernem, hanem haderőnem. Sajnos e felismerés hiánya elég volt ahhoz, hogy a szervezeti fejlesztések és a vezetési elvek soha sem tisztán, hanem öszvér formájában legyenek jelen légierőnk életében. A szakmai vezetés tisztán és egyértelműen csak egységszinten jelenhetett meg és érvényesülhetett. Ezért értek el ezen a szinten kiváló eredményeket, míg a felső szinten állandósult a bizonytalanság és a tervszerűség hiánya.

A vezetés vonatkozásában a háború utáni időszak sem különbözött a korábbi évektől. Az ötvenes évek túlhajtott fejlesztési üteme, a vezetőállomány gyakori „lefejezése” és tapasztalatlan parancsnokok megjelenése a különböző szinteken nem teremthette meg azt az egységes vezetési stílust, amely abban az időben a világ legtöbb légierőjének vezetését jellemezte. A magyar királyi honvéd légierő tisztjeinek eltávolítása az új légierőtől megakadályozta még azt is, hogy a katonai gondolkodás terén érvényesüljön a folytonosság, az elődök átadhassák az utódoknak a felgyülemlett elméleti és gyakorlati tapasztalataikat. Akik még emlékszünk az 1950-es évekre, jól tudjuk, hogy a légierőnél bekövetkezett nagy számú katasztrófa jelentős része elkerülhető lett volna, ha a vezetésből nem távolítják el a szakmailag kiválóan képzett, a háború során jelentős tapasztalatokra szert tett vezetőket, és ha nem a túlhajtott fegyverkezés, az irreális fejlesztés jelentette volna az akkori feladatokat.

1946-ig nem sok történt a magyar katonai repülés terén, ekkor azonban a HM-ben létrehozták a Légügyi Osztályt, amely a repülő szakanyagok felkutatását és összegyűjtését volt hivatva elvégezni. 1947 elején a VKF közvetlen alárendeltségében alakították meg a HVK 11. osztályt, amely megkezdte a repülő szervezetek felállításának a tervezését. 1947 őszén megkezdte működését a Honvéd Kossuth Akadémia, amelynek repülő osztályában 10 fő aks., egyéves tanfolyamán pedig 5 fő tiszthelyettes kezdte meg tanulmányait. Egy év múlva az első évre beiskolázott aks.-ok száma mintegy 100 volt, s megkezdődött a repülőalakulatok felállítása is. A HVK 11. osztályából közben Repülő Szemlélőség lett, amely már lényegében a légierő funkcióit látta el. A következő lépésként 1949. év derekán megalakították a Repülő Csapatok Parancsnokságát, majd december 1-jével, mint haderőnemi parancsnokság, megkezdte működését *Zalka* András mk. ezredes vezetésével a Honvéd Légierő Parancsnokság.

Az elkövetkező években — a feszült politikai helyzetre való tekintettel — a légierőt minden idők legnagyobb erejévé fejlesztették. 1952–53-ban a Honvéd Légierő Parancsnokság alárendeltségébe két vadász-, egy csata- és egy bombázórepülő-hadosztály, egy szállítóezred és egy iskolahadosztály tartozott. A repülőgépek száma közel 600, a légierő személyi állományának létszáma több mint hússzezer fő volt.

A túlhajtott fegyverkezés természetesen óriási terhet jelentett a nemzetgazdaságnak. A repülőszakemberek már a fejlesztések kezdetén jelezték a túlzott fejlesztés problémáit (Zalka András kiállt a királyi légierő szakemberei mellett, s nem értett egyet a túlzott fejlesztéssel sem, ezért eltávolították a légierő éléről). A Légierő Parancsnokságon ebben az időben alig szolgált 10-12 olyan szakember, aki a repüléssel kapcsolatos kérdéseket konkrétan fel tudta mérni, s a légierő-parancsnoki beosztásba is egy szakmai képzettséggel nem rendelkező gyalogos tábornokot neveztek ki. A szakemberek maroknyi csoportja *Nádor* Ferenc alezredes, légierő-parancsnokhelyettes vezetésével javaslatot dolgozott ki a bombázó-, majd a csatahadosztály megszüntetésére. Egy ésszerűbb szervezetet alakítottak ki, amely azonban még mindig nagyobb volt a szükségesnél.

1955-ben a Légierő és a Légvédelmi parancsnokságokat összevonták és létrehozták az Országos Légvédelmi és Légierő Parancsnokságot (OLLEP). Ezzel vette kezdetét lényegében az a szervezési elgondolás, amely egyedül Magyarországon megszüntette a légierőt mint haderőnemet, és a továbbiakban a légvédelem keretében maradt fenn repülőcsapatok néven. Ebben az időben, az 50-es évek második felében járta az a mondás, hogy „a rakéták mindent megoldanak”, ezért légierőre nincs is szükség. Rövidesen kiderült, hogy ez nem így van, de nálunk a légierő nem térhetett vissza eredeti funkciójába, mert a szakszerűtlenség és szűklátókörűség ezt megakadályozta.

A légvédelem 1957. április 15-től 1997. őszéig egyeduralkodó szervezatként létezett, annak ellenére, hogy a honi vadászrepülők mellett már a 60-as években megjelentek a csapatrepülők is, tehát a légierőnek a légvédelmi funkciója mellett a szárazföldi csapatok támogatásával és a felderítéssel kapcsolatos funkcióit is a gyakorlatban kellett művelnie a különböző megnevezésű légvédelmi szervezetek belül. A légvédelem vezetői azonban elhanyagolták a szárazföldi csapatok tevékenységének légi biztosításával kapcsolatos kérdéseket, kizárólag a légvédelmi feladatokra összpontosítottak.

Szólni kell még arról is, hogy a légierő megszüntetését követően nálunk ún. *repülőfőnökséget* hoztak létre, amely a SZU-ban a katonai körzetek légvédelmi parancsnoka mellett tevékenykedő repülő szakember megnevezése volt. Eleinte a légvédelem mellett működött repülőfőnökség, majd 1973. január 1-jétől HM szinten jelent meg egy repülő szakmai csúcsszerv, az MN Repülőfőnökség. Ez a szervezet lényegében haderőnemi feladatokat ellátó szervezet volt, hiszen felsőszintű gazdálkodást végzett, kiképzési feladatokat szabott meg, szabályzatokat adott ki, közvetlen kapcsolatot tartott más miniszteriális szervekkel és vezetője minden repülőalakulatnak szakmai előjárója volt. A VSZ kereteiben tervezett fejlesztések, haditechnikai beszerzések, tartalék alkatrészekkel való ellátás mind a repülőfőnök hatáskörébe tartozott, a légvédelmi vezetőket a VK ezen kérdések megoldásába nem is vonta be. Nos, ebben az esetben a megnevezés ugyan repü-

lőfőnökség volt, a szervezet érdemi tevékenységét tekintve viszont légierő-parancsnoksági feladatkört látott el.

A rendszerváltást követően, a várható intézkedésekkel ellentétben, még kedvezőtlenebb tendenciák érvényesültek. Az egységes repülő szakvezetést is feldarabolták, s azok, akik folyamatosan egy feladat érdekében kellett, hogy együtt tevékenykedjenek — más-más szervezetben elhelyezve — csak az együttműködés laza szálaival voltak és vannak ma is összekötve. Ha valamit lehet bonyolultan kezelni, akkor miért oldanák meg egyszerűen

A megnevezések elemzése azonban jól mutatja, mennyire megalapozatlan volt a döntés, amely a légierőt mint haderőnemet megszüntette. Eleinte tisztán *légvédelmi* volt minden szervezet megnevezése, később *légvédelmi és repülő*, majd *repülő és légvédelmi* lett, mígnem 1997 végétől visszatértek a légierő megnevezésre, létrehozva a világ haderőinek túlnyomó többségében alkalmazott haderőnemi szervezeti formát, a légierő vezérkart.

Látszólag persze a rendszerváltásig — legalábbis a „szakemberek” szerint — minden rendben volt. A valóságban azonban ennek a szemléletnek és gyakorlatnak a felsoroltakon túlmenően is sok negatív vonása volt. A szakmai kérdések ugyan egy, a szakmához értő személy kezében összpontosultak, az egyéb kérdésekben azonban a szakterületet érintően kedvezőtlen folyamatok érvényesültek. Talán az egyik legfontosabb kérdés e vonatkozásban éppen a vezetőképzés problémája volt. Mivel a haderőnem megnevezése „légvédelem” volt, a vezetőképzésben is hátrányba került a repülőszakemberek továbbképzése, pl. a vezérkari képzés szintjén, ami végül azt az érzést táplálta, hogy repülők nem kerülhetnek magasabb beosztásba — és ez sajnos, sokáig így is volt — hiszen nincs meg hozzá a képzettségük. Így azután törvényszerű jelenség volt, hogy amikor megfelelő ember kellett volna a megfelelő helyre, nehéz volt választani, s olyanok is magas beosztásba kerülhettek, akik a csapatszintű felkészültségen túl az akaraton és tisztességen kívül mással nem rendelkeztek. Törvényszerű volt, hogy ezek a vezetők nap mint nap találkoztak olyan feladatokkal, amelyek megoldására nem voltak felkészülve, tehát óhatatlanul átérték a beosztással járó, megoldhatatlan feladatok okozta gyötrelmeket.

Súlyos problémát jelentettek az oktatás terén bekövetkezett torzulások is. E téren oda jutott a képzés, hogy pl. az összefegyvernemi tisztek a légierővel kapcsolatos ismeretekből alig néhány órát kaptak, amely kevés volt a harci technika legfontosabb harcászati-technikai adatainak a megismerésére. A repülőerők harci alkalmazásának kérdéseiről e tiszteknek az Akadémia elvégzése után szinte semmilyen ismeretük nem volt. Csak érdekességként említem meg, hogy mi, repülők, annak idején a szárazföldi harcászati-hadműveleti ismeretekből 400 órányi nagyon részletes tananyagot kaptunk. Járatosak is voltunk minden ilyen jellegű kérdésben. Az a szárazföldi vezető viszont, akinek elhatározást kellett

volna hoznia a haderónemek együttes alkalmazását igénylő helyzetben, a repülők alkalmazásával kapcsolatos kérdésekben teljesen tájékozatlan volt.

Ezért is üdvözölni lehet a vezetés azon döntését, amely helyreállította az utóbbi évtizedekben bekövetkezett haderónemi vonatkozású torzulásokat, s létrehozta a légierőt mint haderónemet olyan formában, ahogyan az a világ szinte valamennyi haderejében elfogadott. Persze annak, hogy egy haderónemi vezető szervezet jól működjön, számos feltétele van. Ezek között fontos helyet foglal el a haderónemi szemlélet helyreállítása, a légierővel kapcsolatos ismeretek megfelelő beillesztése az oktatás rendszerébe, a szervezeti struktúra korszerűsítése, vagyis a haderónemi vezetés feltételeinek a megteremtése, és persze az sem árt, ha a légierő korszerű harceszközökkel is rendelkezik.

A VEZETÉS KORSZERŰSÍTÉSE A JÖVŐ ZÁLOGA

A 20. század hadi kultúráit a tömeghadsereg követelménye szötte át. Olyan rugalmas vezetési struktúrára volt szükség, amely a haderőknek mind a mennyiségi növeléséből, mind a fegyverzet és haditechnika, illetve a katonai-műszaki technológiák — funkcionális megosztását követő — minőségi fejlesztéséből eredő igényeket szolgálta ki. Ez volt a *lineáris és törzskari, funkcionális vezetési struktúra*. E struktúrának legfőbb kulturális értéke az elhatározások meghozatalának vertikálisan és horizontálisan összehangolt rendje és folyamata volt. Ez a rendszer egyetlen — a katonai doktrínában megfogalmazott irányelvekből eredő és vezérelt — elgondolásból, ahhoz igazodó tervezésből, a feladatok vezetési szintenkénti lebontásának és közvetítésének folyamatából állt. A sorban mást tenni, mint a kapott feladatot leosztani, nem lehetett még akkor sem, ha az adott vezetési szinten az információk értékeléséből a parancsnok más elhatározás meghozatalát tartotta volna szükségesnek. Elvileg megvolt a lehetőség arra, hogy az alárendelt javaslatot tegyen az előljárójának. A valóságban ennek kockázatát — kevés kivétellel — az alárendelt parancsnokok nem vállalták. Ma ezt a vezetési gyakorlatot hagyományos vezetésnek nevezi a tudomány.

A fegyverzeti és haditechnikai eszközök, illetve az alkalmazási technológiák fejlődése és lehetőségeik kihasználásának felhasználói igénye azonban fokozatosan megkérdőjelezte e vezetési rendszer jóságát. A vezetési folyamat operativitása a célok időbeni leküzdéséhez elégtelenné vált. Ez az ellentmondás eredményezte többek között a számítástechnikai hálózatok, a célfelderítő, -értékelő és -megsemmisítő komplex rendszerek kidolgozását. Mint ismeretes, ma a hadszíntér egészét átfogó egységes rendszer kidolgozása van fo-

lyamatban. A technikai kultúra — elsősorban a NATO-ban — áthatotta a haderő vezetési kultúráját is. Ezek a változások és a honvédelem céljának, irányának értelmezésében bekövezett szemléletváltás a decentralizált vezetési folyamat létrehozásának szükségessége irányába hatnak. Ezek a változások a nyugati gazdasági szférában mintegy tizenöt, húsz évvel megelőzték a katonai vezetőknek a vezetésről vallott felfogását, és ma mintául szolgálnak a katonai vezetés korszerűsítéséhez.

A mai helyzetben egyre fontosabb a vezetés lényegének feltárása, a vezetés jövőképeinek felvázolása. Ez korántsem olyan egyszerű, mint sokan gondolják. A haderők a világon mindenhol — így természetesen nálunk is — a társadalom szerves részét képezik, sok-sok szállal kötődnek hozzá, és mi sem természetesebb, mint hogy a vezetés terén is igazodni kell a társadalomban elfogadott és gyakorolt vezetési elvekhez, módszerekhez. A légierő a haderő szerves része, így vezetési rendszerének fejlesztése terén is követni kell az általánosan érvényes elveket. Ez igaz még akkor is, ha köztudottan a légierő, illetve a repülőcsapatok vezetése minden haderőben — így a miénkben is — számos elemét tekintve élen járt, és élen jár ma is.

A jövő alakításánál figyelembe kell venni, hogy a vezetés tartalmának meghatározásánál a vezetés fejlődésének tendenciájából kell kiindulni. Az utóbbi egy-két évtizedben a vezetéselméleten és a gyakorlaton belül is gyökeres átrendeződés van folyamatban. A globalizáció a társadalomban a gazdaság, a kultúra és a katonai védelem területén is új fejlődési pályára terelte a szervezetek vezetésének elméletét és gyakorlatát. A fejlődés iránya a vezetők és a beosztottak közötti viszony, a befolyásolás szellemi és fizikai módjainak gyökeres megváltozása irányába hat. A fejlődés tehát a centralizált és decentralizált vezetés rugalmas alkalmazásában jelentkezik. *A döntéseket ott kell hozni, ahol az információ (a jelentések, tájékoztatók, hírek információ-tartalma és valósága) maximális és a legjobb döntés meghozatalához szükséges szaktudás is jelen van.*

Köztudott, hogy az információk valóságtartalma az idő múlásával csökken, és a késve meghozott döntések — egy határon túl — a végrehajtás szintjén aktualitásukat veszítik. De a döntés mégis lejut a beosztottakhoz, azok látják annak helytelenségét, igyekeznek korrigálni, s elhallgatják az igazságot, nem jelzik, hogy a kapott döntések nem feleltek meg a követelményeknek. Ezzel a vezetés folyamata igaztalanná válik, eltorzulnak az emberi értékek és alacsony hatékonyságú lesz az így vezetett szervezet értéktelőképessége. A különböző vezetési nézetrendszerek érvényesülésének eredményei a második világháború veszteségein, illetve néhány háború utáni konfliktuskezelés eredményén (illetve eredménytelenségén) jól lemérhetőek.

A LÉGIERŐ SZEREPÉRŐL

Napjainkban egyértelművé vált, hogy nem csak a háborúkban, de a konfliktusok kezelésében is egyre fontosabb szerepet kap a légierő. A Douhet-elmélet — amely még az I. világháború tapasztalataiból leszűrt következtetésekre épült — vallotta, hogy a jövő háborújában a légierő lesz a döntő szerep, s a többi haderőnem csak kiegészítő szerepet fog betölteni. Nos, ez a jóslat nem vált be, mert mind a második világháborúban, mind pedig a nagyobb erőkkel folytatott helyi háborúkban fontos szerep jutott ugyan a légierőnek, de nem övé volt a döntő szó. Egyes kisebb méretű helyi háborúban ugyan már ennek jelei is mutatkoztak (pl. az arab–izraeli konfliktusokban), mígnem az Irak elleni Öböl-háborúban a feladatok túlnyomó többségét már a légierő hajtotta végre.

A változás két érdekes következményét kívánom felvillantani. Az *egyik* az amerikai légierő (United States Air Force, USAF) szervezetében beállt változások, amelyek természetesen kihatnak a NATO szervezetre is, a *másik* az orosz légierő átszervezése.

Az USAF — amely haderőnemi szervezatként csak 1947-ben jött létre — az elmúlt évek során életének legjelentősebb változásán ment keresztül. Létszámában és haditechnikai eszközei vonatkozásában jelentős csökkenés figyelhető meg, erejében, szervezettségében és vezetésében viszont óriási fejlődés tapasztalható. Még tíz évvel ezelőtt is olyan szervezeti struktúra volt érvényben, amelyben:

- a stratégiai bombázó–magasabb egységek és az interkontinentális ballisztikus rakéták a Stratégiai Légi Parancsnoksághoz (Strategic Air Command, SAC);
- a vadászok a Harcászati Légi Parancsnoksághoz (Tactical Air Command, TAC);
- a szállítórepülő–alakulatok a Katonai Légi Szállító Parancsnoksághoz (Military Airlift Command, MAC) tartoztak.

A fenti vezetőszervek messze voltak a válságkörzetektől, helyzetmegítélésük és anyagellátási tevékenységük túl általános és pazarló volt. Az egymás közötti együttműködés terén is voltak problémák.

1991-től a világpolitikában beállt változásoknak megfelelően át kellett értékelni és szervezni az USA egész katonai vezetését, s ennek hatásai érintették a NATO szervezeti felépítését és vezetését is. Az USAF teljes, alapvető változásokkal járó átszervezését 1992-ben indították el, de már az Öböl-háborúban is az új

elveket alkalmazták. A fenti parancsnokságokat (SAC, TAC, MAC) megszüntették, és a vadászok, a bombázók, a harcászati szállítórepülők, az elektronikai csapatok és a kutató-mentő szolgálat egy új, a Harcászati Légi Parancsnokság alárendeltségébe kerültek. A nehéz szállító- és a légi utántöltő repülőgépeket az Air Mobility Command (AMC) alárendeltségébe helyezték. A stratégiai nukleáris rakétaeszközök felett a felügyeletet ettől az időponttól a légierő és a haditengerészet által közösen létrehozott Stratégiai Parancsnokság (Strategic Command, STRAT COM) látja el. Ez az átalakítás a régi rendszertől alapvetően különböző, rendkívül hatékony katonai vezetési rendszer kialakítását eredményezte.

A Harcászati Légi Parancsnokságot hivatalosan 1992. március 31-én alakították meg. Első vezetőjévé a TAC volt parancsnokát, Michel Loh vezérezredest nevezték ki, aki így közvetlenül érezhette a régi és az új szervezeti felépítés és vezetési rendszer közötti különbséget. Rá és a következő parancsnokra az alábbi fontosabb feladatok vártak:

- egységes légi harcászati parancsnoksággá formálni a korábban három parancsnokság alá tartozó személyi állományt;
- megőrizni, sőt emelni a harckiképzés és az üzemeltetés terén korábban elért színvonalat olyan időszakban, amikor az egy főre jutó költségek jelentősen csökkentek;
- a pénzügyi megszorítások ellenére folytatni a repülőgépek, a fegyverrendszerek és az egyéb technikai eszközök korszerűsítését;
- biztosítani, hogy az új parancsnokság alárendelt egységei egy időben két konfliktus megfelelő mértékű kezelésében tudjanak részt venni.

A fenti feladatokat olyan körülmények között kellett végrehajtani, amikor a pénzügyi megszorítások egyébként is nehéz helyzetbe hozták az USA haderejét. Igaz, 1998-ban az elnök 100 milliárdos növelésre tett javaslatot, amely minden bizonnyal enyhíteni fogja az átalakítás nehézségeit is.

Az új szervezet a követelményeket a korábbinál jobban ki tudja elégíteni. Működésének lényege: ha valahol repülőtámogatásra van szükség, vagy egy repülési tilalmi zónát kell ellenőrizni, akkor a parancsnokság a személyzetten és a repülőgépeken kívül küldeni tud a világ bármely részébe repülőtér-építő egységet (Red Horse Battalion), harcászati szintű repülésirányító központot (Tactical Air Control), egészségügyi egységet és mindazt, amire az adott repülőtéren szükség lehet.

A harci és egyéb repülőgépek négy légi hadseregbe tartoznak, s csak a válságkezelés időtartamára kerülnek a Harcászati Légi Parancsnokság alárendeltségébe. A HLP alapvető feladata ennek megfelelően a konfliktusok kezeléséhez szükséges USAF-egységek előkészítése és adott esetben vezénylése az USAC-hoz, amely eljuttatja őket a válság körzetébe, vagyis a Közös Harci Különítmény (Joint Task Force) működési területére. A század erőnél kisebb csoportok kikép-

zése a tanintézetekben, illetve speciális harckiképző századokban történik. A nagyobb kötelékek felkészítését, továbbá más haderőnemi egységekkel való együttműködést az ún. „Flag” gyakorlatokon végzik. E gyakorlatokba bevonják a fegyvernemi és a különböző haderőnemi csapatok egységeit, sőt — esetenként — a szövetséges országok együttműködésre kijelölt egységeinek személyi állományát is.

A gyakorlatokat — azok céljától függően — különbözőképpen nevezik. Ilyenek lehetnek:

- „Red Flag”, amelynek keretében szimulált ellenség elleni tevékenységeket gyakorolnak a résztvevők;
- „Green Flag”, elektronikai rendszerek, hadviselési eszközök alkalmazásával lefolytatott gyakorlat;
- „Blue Flag”, a magasabb parancsnoki állomány részére tervezett gyakorlat a csapatok felvonultatásának és csoportosításának, valamint a hadművelet irányításának gyakorlására;
- „Checkerred Flag”, ugyancsak hadszíntér jellegű gyakorlat, külföldi résztvevők bevonásával.

A fentiekén kívül lehetnek konkrét harcászati céllal levezetett gyakorlatok is. Ilyenek voltak a közelmúltban pl. a „Coronet Havoc”, amelynek keretében az F-117-es repülőgépek egy köteléke támadásra fejlődött fel, majd a kijelölt manőverrepülőtéren szállt le. Egy másik ilyen volt a „Bright Star”, amelynek keretében egy Wing Egyiptom területén az egyiptomi légierővel folytatott közös gyakorlatot. A „Global Star” keretében egy B-52-es géppár az USA-beli támaszpontjáról felszállva Kuvaitban hajtott végre bombavetési gyakorlatot, majd légi utántöltést végezve tért vissza bázisára. Hasonlóképpen egy B-1B kötelék bázisáról felszállva leszállás nélkül — légi utántöltésekkel — körülrepülte a Földet.

Az eddigi tapasztalatok azt bizonyítják, hogy az USAF vezetése által létrehozott új szervezet biztosítja az eredményes válságkezelés feltételeit, napokon belül ütőképes erőket tud összpontosítani a válságövezetben. A készenléti és a biztosító erők, valamint a vezetési szervek lehetővé teszik, hogy az összevonást követően napi 500 vagy több repülőgép-bevetést legyenek képesek teljesíteni.

AZ OROSZ LÉGIERŐ A VÁLTOZÁSOK KORÁT ÉLI

1997. júl. 16-án az Orosz Szövetségi Köztársaság elnöke, Borisz Jelcin aláírta „Az Orosz Föderáció Fegyveres erőinek átszervezése és új szervezeti struktúrájának kialakításával kapcsolatos elsődleges feladatok” c. rendeletet. E rendeletben foglaltaknak megfelelően 1999. jan. 1-jéig az orosz Légierő és a légvédelmi

40

erők csapatai egységes haderőnemi szervezetben kell, hogy megjelenjenek, s ez a haderőnem a Légierő. Az orosz Haderőnek öt haderőnemmel rendelkező struktúráról a négyesre, majd később a hármásra való áttérésével jelentős mértékben át kell dolgozni a stratégiaelméletet, különösen a stratégiatervezés, a Fegyveres Erők haderőnemei közötti, valamint a fegyvernemek, így az új felépítésű légierő fegyvernemei közötti együttműködés szervezése és végrehajtása vonatkozásában, a meglévő és a közeljövőben megjelenő, teljesen új, automatizált vezetési rendszerek felhasználásával.

Az orosz katonai vezetők, köztük a légierő vezetői, élükön a légierő parancsnokával, Anatolij Kornukov tábornokkal, egyértelműen vallják, hogy a haderőreform megvalósítása, s ennek keretén belül az új szervezeti struktúra kialakítása rendkívül bonyolult, sokoldalú, munkaigényes állami feladat. Ezen feladathoz hasonlóval eddig sem a korábbi időszakban a volt SZU-ban, sem a világ más államaiban nem találkoztak. A haderőreform természetesen hatalmas pénzüsszegeket is igényel.

A légierő vezetői szerint az előttük álló rendkívüli és bonyolult feladat optimális megoldásának egyik fontos tényezője a két haderőnem egyesítése végrehajtására a gyakorlatban alkalmazható módszertani megoldások kialakítása.

A reform-célkitűzések megvalósításával a légierő potenciális lehetőségei a légi uralomért való harcban a korábbiakhoz képest mintegy 25%-kal javulhat.

AZ OROSZ LÉGIERŐ ÁTALAKÍTÁSÁNAK MÓDSZEREI

Az átalakítás módszertani megközelítésének alapjait a következőkben látták:

Előszőr: A légierő újonnan létrehozandó szervezeti struktúrája a Légierő Főparancsnokának a seregtestek felé megvalósított központosított vezetési elveire épülhet.

Az átalakítandó légierő állományának jelentős mértékű csökkentése, továbbá Oroszország hatalmas földrajzi méretei egyértelműen szükségessé teszik a repülő- és légvédelmi seregtesteknek mind a légierő főparancsnoka által megvalósítandó központosított vezetését, mind a Katonai Körzetek parancsnokainak (háború esetén a frontparancsnokoknak) való hadműveleti alárendelés szükségességét. Ezen elv célszerűségét bizonyítja még az is, hogy e seregtestek szükség esetén — a fő stratégiai irányoknak megfelelően — jelentős manővereket kell, hogy végrehajtsanak az országon belül.

Jelenleg, a Légierő bonyolult és sok áldozattal járó átszervezési folyamata során a Légierő és a légvédelmi csapatok seregtesteinek központosított vezetési elve a mindennapi élet diktálta követelmények közepette alakul, formálódik.

Az új szervezeti struktúra összességében az alábbiakat foglalja magában:

- a katonai vezetőszerkeket;
- a légierő fegyvernemeit (bombázó-, vadász-, felderítő, csata-, szállító- és speciális repülőök);
- a légvédelem fegyvernemeit (légvédelmi rakétacsapatok és rádiótechnikai csapatok);
- speciális alakulatokat (rádióelektronikai-harc egységei, radiológiai, biológiai és vegyvédelmi, biológiai védelmi, híradó- és rádiótechnikai biztosítást végző egységek és alegységek, topo-geodéziai, repülőter-építő, meteorológiai alakulatok stb.);
- egyéb katonai alakulatokat, tanintézeteket, vállalatokat és más szervezeteket.

A légierő új szervezeti struktúrája alapvetően különbözik a korábitól. A különbség az alábbiakban jelentkezik:

- felszámolták a távolsági és a légiszállító repülőerők parancsnokságát;
- a fentiek helyett megalakították a Legfelsőbb Főparancsnokság légi hadseregét, valamint a légi szállító hadsereget;
- a frontrepülőök légi hadseregeinek parancsnokságai helyett megszervezték a légierő és a légvédelem hadseregeit, és hadműveletileg alárendelték a katonai körzetparancsnokoknak;
- a nyugati stratégiai irányban a légi és légvédelmi hadsereg helyett létrehozták a moszkvai légi és légvédelmi körzetet.

Az új légierő fontos alkotóelemei lesznek a jelenleg is szervezés alatt álló légvédelmi hadtestek, hadosztályok és önálló ezredek, amelyek a légi és légvédelmi hadseregek alárendeltségébe tartoznak. Az uráli, a szibériai és a Bajkálon-túli területeken önálló légi és légvédelmi hadtesteket szerveznek, amelyek közvetlenül a Légierő főparancsnokának az alárendeltségébe kerülnek.

A csapásmérő repülőerők — bombázó- és csatarepülőök — a Légierő új szervezeti struktúrájában az elkövetkezendő időszakban együtt a légvédelmi feladatokat ellátó vadászrepülőökkel a repülőezredeknek egyelőre kb. 1/3-át teszik ki.

Másodsor: Kimondták: a Légierő és a légvédelmi csapatok átalakításának folyamatában óvakodni kell a fölösleges változtatásoktól, nem szabad alapvető változtatást végrehajtani sem a légvédelmi erők, sem a légierő fegyvernemi struktúrájában.

Harmadszor: A Légierő és a légvédelmi csapatok új szervezeti struktúrájuk kialakításának költségei meg kell hogy feleljenek az átalakítás mértékének, valamint összességében és ezen belül a hadászati irányonkénti hadműveleti és hadászati követelményeknek és a célszerűségnek.

Negyedszer: A Légierő és a légvédelmi csapatok átalakítása olyan legyen, hogy anyagi szempontból biztosítható legyen a hadászati tevékenység, az alkalmazás, a hadművelési felhasználás és a harcfeleltetések optimális végrehajtása mind hagyományos harceszközökkel, mind tömegpusztító fegyverekkel vívandó háború esetén.

Ötödször: A Légierő és a légvédelmi csapatok átalakítása során elsőbbséget kell élveznie az Orosz Föderáció Fegyveres Erői által megoldandó általános hadászati és hadművelési feladatoknak, a földrajzi sajátosságoknak és a Légierő által megoldandó feladatok súlyának és jelentőségének.

Hatodszor: Az átalakított Légierő hadászati-hadművelési lehetőségei feleljenek meg rendeltetésének és a meghatározott harckészültségi követelményeknek.

Hetedszer: Az átalakítást követően az új Légierő-szervezet legyen *jobban irányítható, a vezetés pedig hatékonyabb*. E követelménynek kielégítéséhez nagyban hozzájárul a Légierő Főparancsnokság, a törzsek és harcálláspontok elhelyezése.

Nyolcadszor: Az új egyesített haderőnem kialakításánál fontos figyelembe venni a csapatok személyi állományának morális-pszichológiai állapotát, a környezetükben elfoglalt szociális helyzetük változását. E problémák lebecsülése és nem fontosságuknak megfelelő kezelése rendkívül hátrányosan befolyásolhatja a harckészültség állapotát és az új légierő vezetésének operativitását.

Kilencedszer: Az új haderőnemi struktúra létrehozásával javulnia kell a seregtestek, magasabbegységek és egységek manőverező képességének. Ennek különös jelentősége van akkor, amikor az ország haderejének és benne a légierőnek a létszáma csökken, és bármikor szükség lehet arra, hogy a légierő seregtestei magasabbegységei és egységei egyik hadászati irányból a másikba, vagy egy hadászati irányon belül hajtsanak végre manővert.

A fentiekben felsorolt módszertani útmutatások komplex alkalmazása biztosította az elnök által 1997. július 16-án kiadott, a Légierő átszervezését elrendelő utasításának végrehajtását. A Légierő és a légvédelmi csapatok egységes Légierővé való átszervezése során különös gondot kell fordítani a tapasztalt káderek megőrzésére, valamint a Légierő Főparancsnoka által a seregtestek és magasabbegységek vezetése hatékonyságának növelésére.

AZ OROSZ FEGYVERES ERŐK ÚJ HADERŐNEMÉNEK FELADATAI ÉS SAJÁTOSÁGAI

A korábbi Légierő és a légvédelem alapjain az új Légierő kialakítása elméleti alapjainak lefektetése állami jelentőségű feladat, s lényegét tekintve nem más, mint az új haderőnemi szervezet hadművelési alkalmazása formáinak és módszereinek a kidolgozása.

Ennek során konkrétan tervezik meghatározni:

- az új Légierő rendeltetését;
- legfontosabb feladatait;
- az új Légierő hadműveleti alkalmazásának formáit;
- a harc feladatok seregtestek, magasabbegységek, egységek és alegységek által történő végrehajtásának harceljárásait.

Fontos, hogy az Orosz Föderáció Fegyveres Erőinek új szabályzataiban ezek a követelmények megerősítést nyerjenek. Mindezek rögzítése és fejlesztése nélkül Oroszország Légierőjének átszervezése és fejlesztése bizonytalan és irányíthatatlan lesz.

A Szovjetunió felbomlását követően az orosz haderőn belül újból meghatározták a haderőnemek — köztük a légierő és a légvédelem — feladatait, amelyek azonban még sok vonatkozásban a szovjet időkéhez hasonlítottak. Ezek közül a legfontosabbakat beépítették a szabályzatokba is. A két haderőnem összehasonlását követően azonban ezeket mind hatályon kívül helyezték, s új feladatokat határoztak meg.

AZ ÚJ LÉGIERŐ ALAPVETŐ FELADATAI

Az új Légierő vezetése abból indul ki, hogy a légi-kozmosz tér csak abban az esetben használható ki a Légierő seregtestei, magasabbegységei és egységei által a leghatékonyabban mind a támadó, mind a védelmi hadműveletekben, ha azt egységes egésznek fogják fel és így kezelik. Annak ellenére, hogy az atmoszféra és a világűr fizikai vonatkozásban különböznek egymástól, a légi kozmosz tevékenység szempontjából nincs közöttük éles határ.

A Légierőnek mint az Orosz Föderáció Fegyveres Erői haderőnemének a rendeltetése: oltalmazni az ellenség levegőből és a világűrből jövő támadásaitól az ország körzeteit, adminisztratív és ipari-gazdasági központjait, a csapatok csoportosításait és fontos objektumait, megakadályozni a csapatok és a háttérország objektumainak megsemmisítését, illetve megsemmisíteni az ellenség csapatait, azok objektumait és hadtápbjektumait.

A fentieknek megfelelően az új légierő feladatait 18 pontban foglalták össze, s ezek között természetesen szerepel a korábbi légierő és a légvédelem minden feladata, aktualizálva a mai korszerű viszonyokra. Békében az ország határainak megbízható védelme a fő feladat, de háborús viszonyokra részletesen meghatározták mind a védelem, mind pedig a támadó hadműveletek során végrehajtandó feladatokat.

A világ két legnagyobb haderejének légierőiben bekövetkezett változások — úgy gondolom — mindennél plasztikusabban mutatják a fejlődés irányát, amely kétségtelenül a vezetési rendszer korszerűsítését helyezi előtérbe.

BEFEJEZÉS

A második világháborúban és az azt követő évtizedekben a légierő szerepe, a harmadik dimenzió jelentősége állandóan nőtt. Újabb és újabb követelmények jelentek meg, s ezek egyértelműen előtérbe helyezték a légierőt, kiemelve annak lehetőségeit. Nem véletlenül fogalmazta a NATO hadászati koncepciójában az 1991. évi konferencián Rómában a következő mondatokat: „...a légi hadviselési eszközök különleges adottságokkal rendelkező eszközök. A légierő az információs és vezetési rendszerekkel együtt meghatározó a katonai csapásmérő erő szempontjából. A harci repülőgépek súlypontokat képezhetnek, tehermentesíthetik a csapatokat a levegőből, lényegében a hadászati és hadműveleti cselekvési szabadság megőrzésének eszközei. Készek azonnali, de legalábbis bármely más haderőnemenél gyorsabb komplex cselekvésre bármely irányban, haderőnövelő funkciójuk érvényesítésére bármely hadszíntéren.”

Úgy gondolom, a fentiekhez nem kell kommentár, a megfogalmazás önmagáért beszél. Azt azonban tudni kell, hogy az új lehetőségek realizálása csak új vezetési elvek megvalósításával lehet sikeres. Ezért szükséges megismételni: a jövő a vezetés rendszerének fejlesztésében van. A vezetéselmélet művelése, átgondolt fejlesztése nálunk is alapvető feladat. Hiba lenne azt hinni, hogy majd mindent megkapunk, amit nekünk a jövőben tenni kell, nincs szükség önálló kutatásra, gondolkodásra. Ez a nézet nem más, mint a leépítő evolúció útjának egyengetése, amely roppant veszélyes.